Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Trideset godina Dejtonskog mirovnog sporazuma: dosezi u izgradnji mira i funkcionalne države: Dejtonski mirovni sporazum

Pejanović, Mirko

2026

https://bastina.anubih.ba/handle/123456789/865

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/

DOI: 10.5644/PI2026.222.13

Proširenje Evropske unije i Bosna i Hercegovina: izazovi i perspektive

Elmir Sadiković[*]

Sažetak: U savremenim geopolitičkim okolnostima, obilježenim intenziviranjem dezintegrativnih procesa na globalnom nivou, otvara se pitanje uticaja ovih dinamika na budućnost EU, ali i na perspektive evropskih integracija Bosne i Hercegovine i država zapadnog Balkana u cjelini. Nakon gotovo tri decenije postaje neophodno kritički preispitati strateški pristup Evropske unije integraciji ovog regiona, institucionalizovan kroz Proces stabilizacije i pridruživanja. Ključne dileme odnose se na zastoj u proširenju nakon prijema Hrvatske 2013. godine, kao i na pitanje u kojoj mjeri je ovakva stagnacija osnažila antievropske političke aktere i oslabila povjerenje javnosti u projekt evropskih integracija. Istovremeno se otvara rasprava o tome da li je politika proširenja prekomjerno birokratizovana, obilježena jačanjem stabilokratijskih obrazaca, te da li Evropska unija raspolaže kapacitetom za redefinisanje strategije uključivanja zemalja zapadnog Balkana. U tom kontekstu, Bosna i Hercegovina se izdvaja kao najranjivija tačka regionalne arhitekture, čija evropska, a time i politička budućnost, u značajnoj mjeri zavisi od dinamike šireg geopolitičkog okruženja. Međutim, evropske integracije predstavljaju dvosmjeran proces te, neovisno o širim i kontinuirano promjenjivim geopolitičkim kretanjima, primarna odgovornost u integracijskom procesu ostaje na državama kandidatima koje teže punopravnom članstvu u Evropskoj uniji. Slijedom toga, ovaj rad će elaborirati ključne izazove s kojima se suočava Bosna i Hercegovina nakon otvaranja pregovaračkih poglavlja.

Ključne riječi: Evropska unija, proširenje EU, Bosna i Hercegovina, zapadni Balkan, evropske integracije

Politika proširenja EU

Od samih početaka evropskih integracija početkom pedesetih godina 20. stoljeća, evropske zajednice su bile zamišljene kao otvoreni politički i ekonomski projekti kojim se mogu pridruživati nove države koje prihvataju temeljne vrijednosti i ugovorima definirana institucionalna pravila. Već osnivanjem Evropske zajednice za ugalj i čelik 1951. godine, a potom i Evropske

[*] Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka, elmir.sadikovic@fpn.unsa.ba

ekonomske zajednice 1957. godine, kroz Rimske ugovore uspostavljen je okvir koji je predviđao mogućnost pristupanja novih država. U Ugovoru o osnivanju Evropske ekonomske zajednice pravo na pristupanje bilo je definirano članom 237, kojim je propisano da svaka evropska država može podnijeti zahtjev za članstvo. O prijemu u punopravno članstvo jednoglasno je odlučivalo Vijeće ministara Evropske ekonomske zajednice nakon konsultacija s Evropskom komisijom. Iako je ovaj okvir bio relativno sažet i nije sadržavao detaljno razrađene političke kriterije za članstvo, on je postavio temelj kasnijem razvoju politike proširenja Evropske zajednice. U tom ranom periodu evropskih integracija motivi za članstvo bili su višestruki. Idejnopolitički motiv integracija odnosio se na nastojanje za stabilizacijom zapadnoevropskih liberalnih demokratija i uspostavljanjem političkog poretka koji će nakon iskustva dva svjetska rata suzbijanjem hegemonističkih težnji osigurati trajni mir na evropskom kontinentu. Ekonomski motivi su bili zasnovani na potrebi postratne obnove i stvaranje uslova za ubrzan ekonomski razvoj kroz pristup zajedničkom tržištu. U tom vremenu sigurnosna dimenzija članstva u Evropskoj zajednici bila je snažno povezana sa širim kontekstom hladnoratovske geopolitike i potrebom integracije zapadnoevropskog prostora u euroatlantski sigurnosni okvir. To je u tom vremenu bio vitalni vanjskopolitički interes Sjedinjenih Američkih Država, koje su imale snažan uticaj na integrativne procese. S produbljivanjem integracijskog procesa i postupnim jačanjem nadnacionalnih institucija, posebno nakon Mastrihtskog ugovora 1992. godine, kriteriji za pristupanje postajali su sve zahtjevniji i pravno preciznije definirani.[1] Razlog za jasnu formalizaciju kriterija članstva bio je utemeljen na planiranom proširenju na postkomunističke zemlje srednje, istočne i jugoistočne Evrope. Iako su određeni politički i ekonomski kriteriji članstva postojali i ranije, tek su početkom 1990-ih godina sistematizirani u obliku jasnog seta normativnih zahtjeva. Ključni trenutak u ovom procesu predstavljalo je usvajanje tzv. kopenhaških kriterija na samitu Evropskog vijeća 1993. i administrativni kriteriji usvojeni na samitu Evropskog vijeća u Madridu

[1] Politika proširenja Evropske unije pravno je utemeljena u Ugovoru o Evropskoj uniji, prije svega u Članu 49. Ugovora o Evropskoj uniji, koji propisuje da svaka evropska država koja poštuje vrijednosti Unije može podnijeti zahtjev za članstvo. Te vrijednosti definisane su u Članu 2. Ugovora i obuhvataju demokratiju, vladavinu prava, poštivanje ljudskih prava i zaštitu manjina. Postupak pristupanja uključuje podnošenje zahtjeva Vijeću Evropske unije, mišljenje Evropske komisije, saglasnost Evropskog parlamenta te jednoglasnu odluku država članica i zaključivanje ugovora o pristupanju. Politički i institucionalni okvir procesa dodatno je definisan kriterijima usvojenim na Kopenhaškom samitu Evropskog vijeća 1993, koji određuju političke, ekonomske i pravne uslove za članstvo. (Consolidated version of the Treaty on European Union, *Official Journal of the European Union*, C 202, 1-388, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL)

1995. godine. Kopenhaški kriteriji definiraju osnovne uslove za članstvo. Ti kriteriji uključuju stabilne demokratske institucije, vladavinu prava, poštivanje ljudskih i manjinskih prava, funkcionalnu tržišnu ekonomiju te sposobnost preuzimanja obaveza koje proizlaze iz pravne stečevine Unije (*acquis communautaire*).

Tabela 1: Proširenje EZ/EU

Država	Godina pristupanja
Zapadna Njemačka, Francuska, Italija, Belgija, Holandija, Luksemburg	1951/1952.
Velika Britanija,[2] Danska, Irska	1973.
Grčka	1981.
Austrija, Finska, Švedska	1985.
Španija, Portugal	1986.
Kipar, Češka, Estonija, Litva, Latvija, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka, Slovenija	2004.
Rumunija, Bugarska	2007.
Hrvatska	2013.

U akademskoj literaturi politika proširenja EU često se posmatra kao jedan od ključnih instrumenata transformativne moći Unije. Prema interpretaciji Franka Schimmelfenniga i Ulricha Sedelmeiera, proširenje se može razumjeti kroz koncept "uvjetovanosti" (*conditionality*), prema kojem EU koristi perspektivu članstva kao mehanizam poticanja političkih i institucionalnih reformi u državama kandidatkinjama.[3] Iskustvo proširenja EU pokazalo je da je kredibilna perspektiva članstva uz dosljednu primjenu koncepta uvjetovanosti omogućila duboke demokratske i tržišne transformacije u postkomunističkim državama srednje i istočne Evrope. Međutim, kroz historijski razvoj EZ/EU, odluke o proširenju nikada nisu bile rezultat isključivo normativnih kriterija, već su oblikovane i širim političkim i geopolitičkim okolnostima. U tom smislu proširenje nikada nije bilo samo tehnički i formalnopravni proces pristupanja novih država već i važan element strateškog pozicioniranja evropskog političkog, ekonomskog i sigurnosnog prostora unutar šireg euro-atlantskog poretka. Savremene rasprave o proširenju dodatno naglašavaju složenost i važnost ovog procesa. Nakon velikog proširenja 2004. i 2007. godine, pitanja sigurnosti, institucionalne efikasnosti, demokratske legitimnosti

[2] Nakon referenduma 2016. godine Velika Britanija je napustila članstvo u EU.

[3] Frank Schimmelfennig i Ulrich Sedelmeier (ur.), *The Europeanization of Central and Eastern Europe*, Cornell University Press, 2005.

i apsorpcijskog kapaciteta Unije postala su ključni elementi u raspravama o prijemu novih članica. Ta pitanja su se posebno reflektirala na integraciju država zapadnog Balkana. U tom kontekstu politika proširenja i dalje ostaje jedan od centralnih instrumenata kroz koje EU nastoji oblikovati stabilnost, demokratski razvoj i dugoročnu političku integraciju evropskog kontinenta i pozicioniranje Evropske unije u globalnom poretku odnosa moći.

Faktori koji oblikuju politiku proširenja EU

Kako ističe Helen Wallace, politika proširenja istovremeno predstavlja instrument unutrašnje institucionalne adaptacije i vanjskopolitičkog djelovanja EU.[4] Na dinamiku proširenja EU utjecali su brojni faktori, uključujući finansijske kapacitete Unije, institucionalnu sposobnost za integraciju novih članica, nacionalne interese postojećih država članica, ali i promjenjive međunarodne okolnosti. Finansijski faktori imaju važnu ulogu u procesu proširenja EU, jer uključuju finansijski pritisak na postojeće članice kroz politiku kohezije i mehanizme solidarnosti. Svako novo članstvo podrazumijeva dodatna sredstva za regionalni razvoj, infrastrukturu i institucionalno jačanje novih država, što utiče na političku volju "starih" članica. Troškovi i percepcija njihove raspodjele često određuju tempo i način integracije novih članica, što je naročito vidljivo u proširenju 2004. i 2007. godine. Savremeni izazovi, poput ekonomskih kriza i novih strateških investicija, dodatno naglašavaju važnost finansijskih faktora u odlučivanju o budućim proširenjima, uključujući zemlje zapadnog Balkana.

Pristupanje novih država članica kroz historiju je uvijek imalo značajne implikacije na institucionalnu arhitekturu EU. Svaki talas proširenja zahtijevao je određeni stepen institucionalne adaptacije kako bi se osigurala funkcionalnost sistema odlučivanja i očuvala ravnoteža između država članica i nadnacionalnih institucija. Posebno je ilustrativan primjer velikog proširenja na države srednje i istočne Evrope 2004. godine, kojem je prethodila intenzivna institucionalna priprema. Ta priprema uključivala je reformu institucionalnog okvira kroz Ugovor iz Amsterdama 1997. godine i Ugovor iz Nice 2001. godine.[5] Tim ugovorima su prilagođeni mehanizmi glasanja, broj zastupnika u institucijama i raspodjela političke moći unutar Unije. U kontekstu budućeg

[4] Helen Wallace, Mark A. Pollack, Alasdair R. Young (ur.), *Policy-Making in the European Union*, Oxford University Press, 2015.
[5] John McCormick, *Razumjeti Europsku uniju*, Mate, Zagreb, 2008.

proširenja na države zapadnog Balkana, pitanje institucionalne prilagodbe i dalje je izrazito relevantno.

Pored institucionalnih pitanja, značajan aspekt politike proširenja odnosi se na političku i vrijednosnu usklađenost država kandidatkinja s normativnim i vanjskopolitičkim strateškim okvirom EU. Proširenje ne podrazumijeva samo formalno usvajanje pravne stečevine Unije (acquis communautaire) već i dugoročnu političku konvergenciju u pogledu demokratskih standarda, vladavine prava i zajedničkih vanjskopolitičkih ciljeva. Ova dilema nije nova. Slična pitanja bila su prisutna i tokom priprema za veliko proširenje 2004. godine, kada su brojne postkomunističke države nastojale uskladiti svoje političke i institucionalne sisteme sa standardima Unije.[6] Trenutni međunarodni kontekst dodatno komplikuje ovu dimenziju proširenja, jer rastuće geopolitičke napetosti i divergirajući politički interesi unutar same Unije otvaraju pitanje stepena političke kohezije među državama članicama. To se posebno odnosi na vanjsku politiku "novih" članica poput Mađarske i Slovačke, čije vanjskopolitičko djelovanje u odnosu rusku agresiju na Ukrajinu nije usklađeno s vanjskom i sigurnosnom politikom Evropske unije. U tom kontekstu povremeno se u političkim raspravama pojavljuju i prijedlozi o mogućim modelima djelimične integracije država zapadnog Balkana, uključujući ideje o pristupanju bez punog prava odlučivanja u institucijama EU. Ipak, takva rješenja bila bi teško ostvariva bez prethodne reforme osnivačkih ugovora, posebno odredbi koje reguliraju institucionalnu strukturu i pravo glasa država članica.

Iako se politika proširenja često predstavlja kao izraz zajedničke evropske strategije, u praksi ona u značajnoj mjeri odražava kompromis između različitih nacionalnih interesa država članica. Vanjska politika EU, uključujući i politiku proširenja, u velikoj mjeri ostaje u domeni međuvladine saradnje, gdje države članice zadržavaju ključnu političku kontrolu. Centralnu ulogu u ovom procesu ima Evropsko vijeće, koji okuplja šefove država ili vlada država članica i definira strateške smjernice razvoja Unije. Upravo na tom nivou donose se ključne političke odluke o otvaranju pristupnih pregovora, njihovom toku i konačnom prijemu novih članica. Stoga se politika proširenja može posmatrati kao institucionalizirani kompromis nacionalnih politika država članica, pri čemu posebnu težinu imaju stavovi politički i ekonomski najutjecajnijih država Unije.

Historijski posmatrano, odluke o proširenju EZ/EU uvijek su bile snažno povezane sa širim geopolitičkim okolnostima. Nakon završetka Hladnog rata,

[6] Milada Anna Vachudova, *Europe Undivided: Democracy, Leverage, and Integration after Communism*, Oxford University Press, 2005.

integracija država srednje i istočne Evrope predstavljala je ne samo institucionalni proces već i strateški projekat stabilizacije evropskog kontinenta. U tom kontekstu značajnu ulogu imale su i SAD, koje su snažno podržavale paralelno širenje euro-atlantskih institucija, posebno NATO-a, čime je integracija novih tranzicijskih demokratija dobila i sigurnosnu dimenziju. Savremeni međunarodni kontekst, međutim, znatno je kompleksniji. Promjene u globalnoj ravnoteži moći, rastuće rivalstvo velikih sila i narušeno tradicionalno jedinstvo transatlantskih odnosa između EU i SAD utiču na dinamiku evropskih integracija. Tokom administracije predsjednika Donalda Trumpa u političkim analizama često se govori o svojevrsnoj "Trumpovoj doktrini", koja podrazumijeva naglašeni unilateralizam i skeptičniji odnos prema multilateralnim institucijama i organizacijama Takve tendencije su stvorile ranije nezamislive napetosti u odnosima između SAD i EU te otvorile pitanja o budućoj ulozi transatlantskog partnerstva u procesima evropskih integracija i proširenja EU. U tom smislu savremene rasprave o proširenju, posebno u odnosu na Ukrajinu i države zapadnog Balkana, ne mogu se posmatrati izolirano od šireg geopolitičkog konteksta. Proširenje postaje veliki izazov, ali i istovremeno i nužan instrument stabilizacije evropskog prostora kao dijela šire strategije pozicioniranja EU unutar novog međunarodnog poretka.

Bosna i Hercegovina u politici proširenja EU

Ubrzana integracija država zapadnog Balkana nakon ratova devedesetih godina i specifičnih regionalnih izazova nije bila politički ni institucionalno izvodiva na konceptu koji je primijenjen u najvećem proširenju EU 2004. godine. Zbog toga je Evropska unija 1999. godine oblikovala poseban okvir svoje vanjske politike prema ovom dijelu Evrope pod nazivom Proces stabilizacije i pridruživanja (PSP). Ovaj proces predstavlja integrirani politički i institucionalni okvir kojim Evropska unija uređuje odnose sa zemljama zapadnog Balkana i usmjerava ih prema postepenoj integraciji u evropske političke, pravne i ekonomske strukture.[7] Proces stabilizacije i pridruživanja zasniva se na višeslojnom setu uslova. Prvu razinu čine opći politički, pravni i ekonomski kriteriji, koji proizlaze iz tzv. kopenhaških kriterija i koji

[7] *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the Stabilisation and Association process for countries of South-Eastern Europe: Bosnia and Herzegovina, Croatia, Federal Republic of Yugoslavia, former Yugoslav Republic of Macedonia and Albania*, COM(l999)235 final, Commission of the European Communities, Brussels, 26. 5. 1999, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51999DC0235.

važe za sve države kandidatkinje za članstvo u Evropskoj uniji. Drugu razinu čine posebni regionalni zahtjevi koji se odnose na zemlje zapadnog Balkana, među kojima su regionalna saradnja, poštivanje mirovnih sporazuma, izgradnja dobrosusjedskih odnosa i saradnja s Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju. Treću razinu čine konkretne obaveze koje svaka država preuzima kroz bilateralni Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju s Evropskom unijom.[8]

Bosna i Hercegovina je u ovaj proces uključena 1999. godine sa statusom potencijalnog kandidata. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Bosne i Hercegovine i Evropske unije potpisan je 2008. godine nakon ispunjavanja određenih političkih i institucionalnih uslova, ali je na snagu stupio tek 2015. godine. Nakon neuspjelog pokušaja ustavne reforme kroz tzv. "Aprilski paket" 2006. godine, te presude Evropskog suda za ljudska prava 2007. godine u slučaju "Sejdić – Finci", došlo je do smanjenja međunarodnog intervencionizma u Bosni i Hercegovini, što je rezultiralo značajnim zastojem u integracijskom procesu ka Evropskoj uniji. Stupanje na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju rezultat je političkog dogovora poznatog kao "njemačko-britanska inicijativa" iz 2014. godine, kojom je Evropska unija nastojala deblokirati proces evropskih integracija Bosne i Hercegovine kroz fleksibilniji pristup reformskim obavezama. Obaveze implementacije presuda Evropskog suda za ljudska prava ostaju međunarodnopravna odgovornost i obaveza države Bosne i Hercegovine, ali nisu definirane kao prioritetni uvjet za prihvatanje Sporazuma od strane EU. Bosna i Hercegovina je zahtjev za punopravno članstvo u Evropskoj uniji podnijela 2016. godine. Nakon dostavljenih odgovora na upitnik Evropske komisije, Komisija je u maju 2019. godine objavila Mišljenje o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji. U tom dokumentu definirano je četrnaest ključnih prioriteta koje Bosna i Hercegovina treba ispuniti kako bi dobila status kandidata i započela pregovore o pristupanju. Ti prioriteti odnose se prije svega na jačanje stabilnosti institucija koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, funkcionalnost javne uprave i zaštitu temeljnih prava.[9]

[8] Safet Halilović, *Evropske integracije i Bosna i Hercegovina*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2013.
[9] Mišljenje Evropske komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji iz 2019. godine predstavlja sveobuhvatnu procjenu političkih, pravnih i institucionalnih kapaciteta zemlje u odnosu na kriterije za članstvo. Dokument sadrži analizu usklađenosti Bosne i Hercegovine sa standardima Evropske unije, uključujući procjenu stanja demokratije, vladavine prava, javne uprave, zaštite temeljnih prava i funkcioniranja tržišne ekonomije. Najvažniji dio Mišljenja predstavlja utvrđivanje četrnaest ključnih prioriteta reformi koje Bosna i Hercegovina treba ispuniti kako bi Evropska unija mogla preporučiti otvaranje pristupnih pregovora.

Nakon pristupanja Hrvatske Evropskoj uniji 2013. godine proces proširenja praktično je ušao u fazu zastoja. Taj zastoj imao je značajne političke posljedice u državama zapadnog Balkana, uključujući rast nacionalizma, jačanje suverenističkih narativa i povećanje euroskepticizma, kao i pad povjerenja građana u samu perspektivu evropskih integracija. U tom kontekstu često se navodi izjava tadašnjeg predsjednika Evropske komisije Jean-Claudea Junckera, koji je 2014. godine istakao da u toku njegovog mandata neće biti novih proširenja, naglašavajući da je Evropskoj uniji potrebna faza unutrašnje konsolidacije. Iako je takav pristup bio zamišljen kao privremena politička odluka, u praksi nije doveo do značajnije institucionalne konsolidacije Unije. Naprotiv, Evropska unija se u tom periodu suočila s nizom novih izazova, uključujući finansijsku krizu, migracijsku krizu, Brexit i rast političkih podjela unutar same Unije. Istovremeno, smanjeni politički angažman Evropske unije na zapadnom Balkanu otvorio je prostor za jačanje autoritarnih tendencija u državama regije, kao i za povećani utjecaj drugih međunarodnih aktera. Evropska unija je u tom periodu, posebno tokom mandata njemačke kancelarke Angele Merkel, davala prioritet regionalnoj stabilnosti i prevenciji konflikata, dok je proces dubinske demokratizacije ostajao u drugom planu. Zastoj u politici proširenja nije imao negativne posljedice samo za države kandidatkinje nego i za samu Evropsku uniju. Umjesto reforme vlastitih institucionalnih mehanizama i strateškog pristupa proširenju, Unija je nastavila funkcionirati u okviru sistema odlučivanja koji u velikoj mjeri zavisi od konsenzusa država članica. Upravo pravo veta u procesu donošenja ključnih političkih odluka, uključujući odluke o proširenju, često se navodi kao jedan od glavnih faktora koji ograničava sposobnost Evropske unije da djeluje brzo i odlučno u složenim međunarodnim okolnostima.

U savremenim geopolitičkim okolnostima sve je izraženija potreba za strateškom konsolidacijom Evropske unije, pri čemu integracija zemalja jugoistočne Evrope dobija dodatnu političku i sigurnosnu dimenziju. Zapadni Balkan predstavlja geostrateški prostor od posebnog značaja za stabilnost evropskog kontinenta, ali i dalje izostaje jasna politička vizija i dovoljna institucionalna odlučnost kako bi se proces integracije ove regije priveo kraju. U tom kontekstu valja promatrati i dodijeljeni kandidatski status Bosni i Hercegovini 2022. godine, u vremenu ruske agresije na Ukrajinu, bez ispunjenih ključnih uslova prema Mišljenju Evropske komisije iz 2019. godine. Međutim, bez redefiniranja koncepta proširenja, uključujući reformu načina odlučivanja unutar Evropske unije i snažnijeg fokusa na primjenu temeljnih

demokratskih principa, integracija Bosne i Hercegovine i ostalih zemalja zapadnog Balkana u Evropsku uniju u skorijoj budućnosti ostaje neizvjesna.

Zaključak

Proces evropskih integracija ima dvosmjeran karakter. Iako odgovornost za napredak ka članstvu primarno leži na državama kandidatkinjama, sposobnost Evropske unije da nastavi proces proširenja predstavlja istovremeno i test njenog vlastitog političkog kapaciteta i strateške vizije. Sa stanovišta geopolitičkog položaja Evropske unije, integracija Bosne i Hercegovine i zemalja zapadnog Balkana može se posmatrati kao jedna od prelomnih tačaka u njenom budućem razvoju. Evropska unija danas se suočava sa strateškim izborom. S jedne strane, postoji mogućnost da Unija prihvati ulogu ograničeno uticajnog aktera u savremenom globalnom poretku moći. S druge strane, ona može nastaviti proces političkog i institucionalnog jačanja i strateške konsolidacije, čime bi potvrdila svoju ulogu autonomnog i relevantnog faktora u euro-atlantskom prostoru i širem međunarodnom sistemu. U prvom scenariju, zapadni Balkan bi, kao i više puta u historiji, mogao postati kolateralna žrtva nedostatka političke odlučnosti unutar same Evropske unije. U drugom scenariju, proces integracije država regiona trebalo bi značajno ubrzati i posmatrati ga kao sastavni dio šire geopolitičke konsolidacije Evropske unije.

Za Bosnu i Hercegovinu, kao i za druge države regiona, težnja ka članstvu u Evropskoj uniji ima snažne sigurnosne, političke i ekonomske razloge. U slučaju Bosne i Hercegovine proces evropskih integracija istovremeno predstavlja i proces izgradnje funkcionalne države i konsolidacije demokratskih institucija. U tom smislu, mogući ulazak Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju mogao bi se posmatrati i kao potvrda dugoročne održivosti institucionalnog poretka uspostavljenog Dejtonskim mirovnim sporazumom. Iako su u širem kontekstu savremenih promjena u međunarodnim odnosima, posebno u svjetlu novih sigurnosnih izazova u Evropi, perspektive proširenja Evropske unije prema zapadnom Balkanu ponovo dobile na političkom značaju, Bosna i Hercegovina se suočava i sa specifičnim unutrašnjim izazovima. Poseban problem predstavljaju unutrašnje dezintegrativne i separatističke političke snage i akteri koji zagovaraju antievropske političke narative i podjelu države, a koji pritom raspolažu institucionalnim mehanizmima odlučivanja. Takve političke dinamike dodatno usložnjavaju proces reformi i suštinski usporavaju napredak zemlje prema punopravnom članstvu u Evropskoj uniji.

Izazove u procesu evropskih integracija moguće je analitički razvrstati u dvije osnovne skupine. Prvu čine geopolitički i međunarodni faktori koji utiču na oblikovanje i dinamiku politike proširenja Evropske unije, a na koje države kandidati imaju ograničene ili gotovo nikakve objektivne mogućnosti neposrednog uticaja. Ovi faktori uključuju promjene u globalnom odnosu moći, strateške prioritete same Evropske unije, unutrašnje političke dinamike država članica, kao i šire sigurnosne i geopolitičke okolnosti koje utiču na percepciju proširenja unutar Unije. U takvim okolnostima brzina integracijskog procesa često ne zavisi isključivo od napretka država kandidata u ispunjavanju kriterija, već i od šireg političkog konteksta u kojem se politika proširenja oblikuje. Drugu skupinu izazova čine unutrašnji politički i institucionalni faktori i procesi koji proizlaze iz same strukture političkih procesa i odnosa u Bosni i Hercegovini. Ovdje se prije svega misli na djelovanje retrogradnih i antievropski orijentiranih političkih aktera koji, koristeći mehanizme etničkog odlučivanja i instrumente blokade ugrađene u institucionalni sistem, nerijetko onemogućavaju ili usporavaju provođenje reformi nužnih za napredovanje na evropskom putu, uključujući i one koje su u ovoj fazi integracijskog procesa preduslov otvaranja pristupnih pregovora. Takva praksa rezultira institucionalnom paralizom, slabljenjem kapaciteta države za donošenje i implementaciju javne politike te usporavanjem procesa usklađivanja domaćeg zakonodavstva s pravnom stečevinom Evropske unije. Posljedice takve politike su usporavanje ekonomskog i socijalnog razvoja Bosne i Hercegovine i masovno iseljavanje radno sposobnog stanovništva.

Uprkos navedenim izazovima, evropske integracije ostaju strateški i normativno najracionalniji razvojni okvir za Bosnu i Hercegovinu. Punopravno članstvo u Evropskoj uniji predstavlja ne samo primarni vanjskopolitički cilj nego i ključnu pretpostavku dugoročne stabilnosti, mira i sigurnosti, kao i održivog ekonomskog i socijalnog razvoja. U tom smislu, evropska perspektiva Bosne i Hercegovine ima i širi regionalni značaj, budući da integracija zemalja zapadnog Balkana u evropski politički, pravni i ekonomski prostor predstavlja jedan od najvažnijih mehanizama konsolidacije demokratije i mira u ovom dijelu Evrope.

Literatura

Commission of the European Communities (1999) *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the Stabilisation and Association process for countries of South-Eastern Europe: Bosnia and Herzegovina, Croatia, Federal Republic of Yugoslavia, former Yugoslav Republic of Macedonia and Albania*,

COM(l999)235 final, Brussels, 26. 5. 1999. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51999DC0235

European Commission (2019) *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Commission Opinion on Bosnia and Herzegovina's application for membership of the European Union {SWD(2019) 222 final}*, COM(2019) 261 final, Brussels, 29. 5. 2019. https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2019-05/20190529-bosnia-and-herzegovina-opinion.pdf

European Union (2016) Consolidated version of the Treaty on European Union, *Official Journal of the European Union*, C 202, 1-388. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL

Halilović, Safet (2013) *Evropske integracije i Bosna i Hercegovina*. Sarajevo: Fakultet političkih nauka.

Juncker, Jean Claude (2014) "Political Guidelines for the Next European Commission", u: Juncker, Jean Claude, *A New Start for Europe: My Agenda for Jobs, Growth, Fairness and Democratic Change*, Strasbourg: European Commision, str. 3-14.

McCormick, John (2008) *Razumjeti Europsku uniju*, Zagreb: Mate.

Pejanović, Mirko (2012) "Budućnost Bosne i Hercegovine u budućnosti Evrope", u: *Bosna i Hercegovina i euro-atlantske integracije – trenutni izazovi i perspektive: zbornik radova međunarodne naučne konferencije 9–10. maj 2012. godine*, Bihać, Sarajevo: Pravni fakultet, NATO Headquarters, str. 3-17.

Sauruger, Sabine (2013) *Teorije i koncepti europske integracije*, Zagreb: Biblioteka Politička misao, Centar za europske studije.

Schimmelfennig, Frank; Sedelmeier, Ulrich (ur.) (2005) *The Europeanization of Central and Eastern Europe*, Cornell University Press.

Vachudova, Milada Anna (2005) *Europe Undivided: Democracy, Leverage, and Integration after Communism*, Oxford University Press.

Wallace, Helen; Pollack, Mark A.; Young, Alasdair R. (ur.) (2015) *Policy-Making in the European Union*, Oxford University Press.

ANU BiH АНУ БиХ

Posebna izdanja ANUBiH CCXXII, ODN 23, 223-234

European Union Enlargement and Bosnia and Herzegovina: Challenges and Perspectives

Abstract: In the contemporary geopolitical context, marked by the intensification of disintegrative processes at the global level, the question arises as to how these dynamics affect the future of the European Union, as well as the prospects of European integration for Bosnia and Herzegovina and the Western Balkan countries as a whole. After nearly three decades, it has become necessary to critically reassess the European Union's strategic approach to integrating this region, institutionalized through the Stabilisation and Association Process. Key dilemmas concern the stagnation of enlargement following Croatia's accession in 2013, as well as the extent to which such stagnation has strengthened anti-European political actors and undermined public trust in the European integration project. At the same time, a debate emerges as to whether the enlargement policy has become excessively bureaucratized, characterized by the consolidation of "stabilocracy" patterns, and whether the European Union possesses the capacity to redefine its strategy for incorporating the Western Balkan countries. In this context, Bosnia and Herzegovina stands out as the most vulnerable point within the regional architecture, whose European—and thus political—future largely depends on the dynamics of the broader geopolitical environment. However, European integration represents a two-way process; regardless of wider and continuously evolving geopolitical developments, primary responsibility in the integration process remains with the candidate countries aspiring to full membership in the European Union. Accordingly, this paper elaborates on the key challenges faced by Bosnia and Herzegovina following the opening of accession negotiation chapters.

Keywords: European Union, EU enlargement, Bosnia and Herzegovina, Western Balkans, European integration